

Csia Lajos

A zsidók története

www.izrael-immanuel.net

A füzet eredeti példánya a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Könyvtárában - <http://radaygyujtemeny.hu/> - található meg.

Melegen ajánljuk mindenkinék következő kiadványainkat:

Biude Frigyes: AZ UTOLSÓK; 3ra 60 K.; disktdásban 80 K.	
12 füzeti bën:	
1. A cirkos zainkó	5 K.
2. A kesydíró	10
3. Az aranyzsigpen	8
4. Lacrimae Christi	10
5. Az égő száljal	8
6. Gábor, a zenege	10
Biude Frigyes: A SPIRITIZMUS	
Reina: ZENGÓ ÉRC	80
Teresztelen: CSEPPK	7
AZ ÖRÖK REFORMÁCIO	30
MÁRIA	10
MILYENEK VOLTAK AZ ELSŐ KERESZTYENEK?	2
KARÁCSONYI TÖRTÉNET EGY SZOCIÁLDÉMO- KRATÁRÓL	5
A ZSIDÓK TÖRTÉNETE	10
A TULVILÁG	10
HENHÓFER, Egy kath. pap béhsó és külső klázelmei	15
TÖRVÉNY-E VAGY KEGYELEM?	5
ISTEN SZERETI	1
NÉPSZERŰ EGYHÁZTÖRTÉNELEM. 1. rész	40
8 füzeti bën, egyenként 5 koronájával:	
1. Kriktus a világörtönelmében:	5. Munkásmas Tertullian, Cyprian és az ós-római gyúlkiratok;
2. Az apostoli egyházi:	6. és 7. Keresztényülldözések a római birodalomban;
3. Apostoli atyák, listevdók:	8. Az óskeresztény egyház élde, inter- listetelo és szervezete.
4. Az alexandriai iskola és a gnosz- ciamus:	

E füzetek és könyvek megrendelhetők a „BEREA”
könyvkiadó vállalatnál, Csia Lajos címén, IX. ker.,
Angyal-utca 7/a., II. 9. ☎ Telefon József 105—08.

Bethlania-nyomda, Budapest.

1,1202

A ZSIDÓK TÖRTÉNETE

Irta Csia Lajos

Berea kiadása, Budapest

A zsidók története.

A történelem telve van isteni csodákkal és titkokkal. Csoda az, ami az emberi erőt, titok, ami az emberi értelmet múlja felül. A világtörténelem egyik legnagyobb csodája és titka azonban a zsidók története. Isten csodája, hogy folytonos és sokszor borzalmas üldözések közt, melyek minden más népet regen megsemmisítettek volna, a zsidók külön népfajként fennmaradtak napjainkig. Azt pedig az isteni titoknak szent fátyla fedi el előlünk, hogy mi lesz e csodás nép történetének vége, mi e hazátlan és látszólag a pillanatnak élő nép rendeltetése s a fátylat csak az isteni kijelentés lebbenti föl. A zsidók története a világtörténelemben páratlanul áll. A világnak minden népe maga alkotta vallását; a zsidó az egyetlen, amelyet vallása alkotott. Voltak s vannak minden népnek szent helyei, templomai, melyekről azt hiszik, hogy Isten lakik bennük. Volt ilgen temploma a zsidóknak is. A különbség abban van, hogy a zsidónak nemcsak a templomában, hanem a történetében is ott volt az Isten, úgy a csodás isteni segítségekben, amelyeket az Istenhez térő nép tapasztalt, mint ama páratlanul álló csapásokban, melyek a hűlő zsidót sújtották. Van a-történelemnek egy még csodásabb fejezete: a keresztény egyház története. Ez azonban egészen más, mint a zsidó történelem. A keresztény egyház, bár százszor és százszor földi határokkal elkülönített felekezetekbe akarták szorítani, hogy besorozhassák e világ alkotásai közé, mégis minden emberi szervezeten kívül és felül álló, nem e világból való, égi jelenségnek maradt. A zsidó azon-

10th Nov 1957

1-1202

959-1957

szabadítókat küld, bírakat, hogy a népet hitre nevelje, de hiába: a nép csak egy-egy pillanatra hisz, majd újra elfelejti Istenét, bálványozásba süllyed és szolgál Ieszu.

Századok telnek el. A nép fogékonyabb a bálványozásra, mint a szent, szellem-Isten imádsására. Megnehezült szíve nem tud a Láthatatlantban bizni: látható királyt kér tehát, hogy az vezesse s mintegy az igazjén helyette. A következő történet már inkább a királyok története, mint a nemzeté. De a király hite és hűsége ép oly változékony, mint a népé. David a szenvedések, üldöztetések hosszu éjjelén át megtanulja, hogy egyedül Istenben keressen világosságot és bekességét, de már fia, Salamon, nyugalomban, bőségben, fényben nevelkedvén, a földi pompától és gazdagságtól megvesztegetni engedí szívet s bálványozásra hajlik. A királyok további története a süllyedés története. Hívó királyra hitetlen következik, sőt a hívó szíve is hiteltelenné válik; király és nép szenvedésének homályát egy-egy rendkívüli isteni szabadítás csillegénye mind ritkábban deríti fel. A „látók”, a próféták rejtentő ítéletről szólnak, mely után az Isten utolsó, vagy szabadítása következik a Messiás által. De hiába! Király és nép az ítélet iránt közönnysel, az ígért iránt hiteltlenül megy kettős sár felé: előbb az északi törzseket hurcolja el az asszir király, azian a déli törzseket viszi fogságba Babilon királyja.

Az Isten hiába próbált meg a zsidókból hívó, Neki szolgáló népet nevelni: a zsidók hitellenek maradtak s az isleri világosságból visszahanyatlottak a többi népek sötétségébe. De a zsidó nép keptelensége nem bizonyítja Isten keptelenségét. Mielőtt e nép hivatását

betölthetné, nyugválnalóvá kell lennie, hogy a hivatás betöltésére semmi képessége és hajlandósága nincs. Hátra volt, hogy e nép e összes népek közt a legszegényetesebb pályát fussa meg, hogy a szegényből és gnylázatból Isten képessége a legdicsőbb pályafutásra emelje. Ez az ellentét fogja a legvilágosabban megmutatni Isten dicsőségét. A babiloni fogság a népet megtörte, de bűnhöz való ragaszkodását még nem zúztu teljesen széjjel. A fogságból mégis megváltozott jellemmel került elő. Mi idézte elő ezt a változást?

Még a pusztai vándorlás idejében Mózes újján törvényt kapott a nép Jehovától. A törvény azt követelte a néptől, hogy a tehetetlen bálványaitkat szolgáló s fertelmes bűnökben élő nemzetektől elküldönlve, Jehova szent népe legyenek s akaratának tökéletesen engedelmeskedjenek. A nép előbb engedelmessegre kötelezte magát, később azonban kűnt, hogy képtelen reá. Ebből az engedelmeskedni nem tudásból folyt a nép hiteltelensége. A megalázkodni nem tudó bűnös szíve hitetlen lesz; Isten szabadítására várni nem képes, mert tudja, hogy érdemtelen rá, Isten bűnt bocsátó Irgalmához pedig nem akar lealázkodni. Miatán az első bűn megfosszja az embert önbizalmától, a többi bűn még könnyebben hatol be szívébe. A bűnös nép Isten feljéteni vágyik és a tehetetlen bálványokhoz fordul. Így hagyta el valamikor az emberiség Isten, így távozott el a zsidó nép is a szent Jehovától. Mielőtt mezejtette Bálám bűne, azonnal megkívánta Bálák bálványait. Szigoru ok-okozati következés ez, mely a zsidó nép egész történetén végigvonul. Valahányszor a nép megkívánta és cselekedte a szomszéd

népek bűnét, a Jehovát is azonnal felcserélte a szomszédok bálványaival. Mert nem jó a szent, mindenütt jelenvaló Isten szemé láttára vétkezni, kényelmesebb tenni azt a vak, süket, tehetetlen bálványokat imádván, kiket a bűnös ember képzelete teremti magához, hasonlóká. Hiába ígérte a nép minduntalan, hogy hű lesz Jehovához: újra meg újra el kellett hagynia Őt, mert a törvény megtartásához ereje nem volt s bűneire gondolva, a szent Isten jelenlétét nem bírta ki.

De a babiloni fogság után változás történt. A nagy csapás megrendítő komolysága! tártá a nép elé engedlenségét és a szenvedés miatt fogékony nép fölött Esdrásnak és Nehémiásnak sikerült helyreállítani a törvény uralmát és tekintélyét. Isten azt akarta, hogy a betöltéheletlen törvény, mint egy kivont pálcas, szüntelenül a nép fölött lebegjen.* A nép, mely szívében nem tudta megtartani azt, most szíjjal a karjára és homlokára kötötte, a zsinagógában hallgatta és tanítói megviláttak legkisebb pontjáról is, hogy hogy kell betölteni. Beteljesedett, hogy amely állhatatlanul imbolygott a nép eddig Jehova és a bálványok között, ép oly állhatatossággal gyűlölték ezután a nemzetek bálványát és ragaszkodtak, legalább külsőleg, a Jehova törvényéhez. A zsidó igazságos lett. De ez az igazságosság nem állott egyébből, mint egy csomó külső szabály aprólékos megfigyeléséből. A szív érintetlen maradt. Nem a nép indulatai változtak meg, hanem csak a szokásai. Nem

* L. a. *Törvény-e vagy kegyelem?* című tanulmányt, mely a törvényadás célját részletesebben fejti ki.

a, könyörtület, irgalom, jóság szaporodtak, hanem csak a körülírások arról, hogy az Isten egyik vagy másik parancsát milyen külső szabályok megtartásával kell betölteni. Mindenesetre erős önfegyelmetzés, sőt áldozatot kellett e szabályok megtartásához, de Isten előtt a cselekedetek értékét nem az áldozat nagysága, hanem az indító ok dönti el. Az indító ok pedig önzés volt.

Az Isten kiválasztotta a zsidókat, hogy általuk a föld összes népeit megáldja. Ábrahámot kivitva rokonisága közül, hogy megőrizze őt tisztán, szentül örömgának. Hogy e népet Egyiptomban szenvedni hagyja, a fűrés szívet megkeményítette, a népet ennek hatalmából nagy szabaddal megszabadította, a negyven évig a pusztában bolygongó népnek isteni csodákkal hazát és nyugalmat szerzett, mind e jóság, a kegyelemnek e hiapadhatatlan ária csak azért volt, hogy a zsidó az egész világ előtt bizonyítsa, hogy a zsidó a zsidó, hogy csak egy Isten, egy Szabadító, egy Köszikla van: Jehova. Jehova ingyen tette minden csodáját az érdemtelenül kiválasztott néppel, hogy ez hálaiból, szeretetből álljon mellé az Isten nem ismerő, bálványokat és ördögöket imádó nemzetek közepette. S mivé tette e csodás történet a zsidót? Maga is bálványokat és ördögöket kezdett imádni. Esdrás és Nehémiás reformációja óta azonban a nép állandóan Jehova törvénye mellett állott. Miért tette? Hálaiból talán? Megszégyenítette az az irgalom, amellyel Jehova lehozolt volt az Egyiptomban sirnylő néphez? Megértette azt a szeretetet, amely a minden magasabb írént érzékelten, elfompult rabszolgányját a föld összes nemzetei fölé emelte kiválasztott néplül? Ez a szeretet hatotta

most át, hogy ő is ugyanazzal az irgalommal vigye az igaz Isten világszágát a sötétségben, vigasz, isteni segítség nélkül élő pogányokhoz, hogy őket ellompullásukból s rabszolgai félelmükből a könyörülő Istenhez vezesse? Nem! A zsidó a törvény, az isteni világosság birtokában megvetette e népeket. Elkülönytette magát tőlük, mint tisztátalanoktól, de nem attól a vágytól hajtva, hogy szent, istia maradjon, hanem azért, hogy a különbséget éreztesse velük és magát föléjük emelje. Jehova leszállott a zsidókhoz, hogy könyörüljön rájuk: a zsidó azonban nem akart leszállni a pogány népek sötétjébe, mert nem volt benne könyörület. Nem halálból tartotta meg Jehova törvényét, hanem részben félelemből, mert Isten félelmesen büntet meg, részben büszkeségből, hogy e törvény a többi nép fölé emelje. Akár a félelmet, akár a büszkeséget nézzük, mindkettő önző indító ok s az önzésből hozott legnagyobb áldozat Jehova előtt kisebb, mint egyetlen Isten magasztaló szó, melyet a gyermek szeretet és hála rebeg — tálan egy tudatlan pogány ajkáról.

Úgy beszéltem eddig a zsidó népről, mint szótlan egészről, de már az elmondottak is sejtethették, hogy a nép nem lehetett egyöntetű. A hívő ösatyákhoz nem hasonlított a későbbi maradék. Mózes ellen zúgolódva támadt az engedetlen és pártító nép. A bírák Isten kiválasztott eszközei voltak a tehetetlenül fajveszékélő nép megmentésére. A proféták Isten követői voltak az elfordult néphez. Az istentelen Akháb alatt a nép a Báloknak szolgált, de „Isten meghagyott magának 7000 embert, aki nem hajtott térdet a Bál

előtt”. Igaz ugyan, hogy a hívőeknek ez a serege elenyészően kicsiny *maradék* volt a hittelenek, háttalanok, Istenről elfelejtettek nagy tömegében, de ők képezték a nép *magvát*, amint a proféták nyelve nevezte őket, vagyis Izrael legértékesebb részét. A „mag” Izráellel szemben azt a szerepet töltötte be, melyet Izráelnek az emberiséggel szemben kellett volna betöltenie. A bálványozó zsidóság közepette a mag hű maradt Jehovához. Mikor a nép vékezett, a mag rámutatott Isten itéletére, mely elháríthatatlanul közeledik. Mikor az itélet lesújtotta a népet, a mag Isten irgalmával vigasztalta, mely a csapást ismét el fogja fordítani. A proféták előre hirdették a fogságot s az összes népek közé való szétszórását. De amelllett hirdették egy örökkévaló királynak születését, ki megváltandja népet, Izráelt. S egy közülük hirdette, hogy ezt a királyt népéri vereség fogja érni s hogy népe bűnét viselve, meg fog halni, hogy halála által „fiakat lásson”. Mintha ez az elővendő király testülné meg a kicsiny maradékban: a mag is szenved, honfitársai üldözését viseli el s önmagán tapaszta, hogy az igazság hirdetését a világ gyulázatai, tömlöccel és kinhalással jutalmazza.

De nemcsak a hívők es hittelenek váltak el egymástól, maga a hitetlen zsidóság is többféle szakadt. Salamon király halála után az ország ketté oszlott: a déli rész, Júda, hű maradt a templomháza, Jehova jelképes lakóhelyéhez; az északi rész, Izráel (más néven: Efraim) megelőzte Judát a bálványozásban, de a fogságra vitetésben is. Mikor a babiloni fogság 70 esztendeje letelt, a népnek csak kis része tért haza s

egyesült az otthon maradtakkal, a nagyobb rész a szélszórásban maradt. A hazatértek külsőleg elfogadták ugyan Esdrás és Nehémiás reformációját, de, amint láttuk, e nemes férfiak csak a törvény szavait közölték a néppel, Isten iránt hűséges szívüket nem. Nehémiás panaszaival mutatják, hogy sok zsidó egyet értett a Jehovát és választott népét gyűlölő pogány helytartókkal. A megalkuvóknak ez a serege állandó lett és később *szadduceusok* név alatt árulta el Izráel reményességét a pogány műveltségnek és a világi hódítók kegyének hűsös fizekéért. E párthoz az előkelők, például a főpapok tartoztak. A zsidóság egy másik része nem hatalomért, hanem a görög filozófia csillogásáért adta oda az iseni kijelentés igazi értelmét, kivált az *Alexandriaiak*.* Voltak, akik a titokzatos iránti hajlamuktól indítva, sem a külső szertartásokkal és törvényekkel, sem pedig az Írás egyszerű, józan szavaival nem elégedtek meg, hanem a pusztába vonulva, önsanyargató életet éltek és új kijelentéseket kerestek. Ezek voltak az *esszéniusok*. A nép megvetett, alsóbb része, a *csócsselek*, a mindennapos élet súlyos terhét hordozva, melegegdedt azzal, amit papja tett s irástudója tudott helyette. A törvény betűjéhez szigorúan ragaszkodó s azt külsőleg betölteni igyekező pártot a *farizeusok* (elkülönzők) alkották, kiket azért neveztek így, mert a Jézus egyik példázatában említett (templomban imádkozó) farizeushoz hasonlóan a közneptől, valamint a pogányoktól magukat

*) L. felőlük „Az őskeresztény egyház története” (Népszerű Egyháztörténet) „Alexandriai iskola és gnoszticizmus” c. fejezetét.

gőgösen elkülönítették. Külső főrvénysztizletük elbizakodottakká, gőgösekké tette őket; kivívták ugyan a köznép tiszteletét, de kihívták a szadduceusok trügiseget is. Erdemükkel hivalkodva járultak Jehovához, nem büvállással, mint egykor Esdrás és Nehémiás, kiknek bűnbánatát nem a törvény betűje, hanem annak szelleme szűlte. Várták a Messiást is, de nem a bűneiket hordozó, meszárszékre vitt bárány alakjában, ahogy Eszaiás proféta látta, hanem erős királyként, ki a gyűlölő idegen hódító (a görög, később a római) igáját összetörí s leveji róluk. Nem irgalmat éreztek szívükben a pogányok iránt, hanem keserű gyűlöletet és bosszúvágyat. Hitték, hogy ez Isten melléjük áll és megszabadítja őket, de hitüket nem Isten irgalmára, hanem saját igazságosságukra alapították. Kell, hogy segítsen Isten, mertők megérdemelték! Ennek az elbizakodott felfogásnak legvakabb vallói az ú. n. *zélók* kell keresnünk, kik a Nagy Sándort követő görög-szuralkodók ellen viseltek gyűlöletet, de csak ideigvaló eredményeket kivívó hadjáratot. Az erőszakos, Isten segítségét vakmerően kihívó zélófékkel szemben azonban voltak *csendések* Izráelben, akik az Írás Igérete szerint „Izráel vigasztalását várták”. Nem gőgösek, uralkodni vágyók voltak, hanem összetört szívűek, bűnös voltukat érzők; bosszútól nem lihegték az Izráelt elnyomó pogányok ellen, hanem bűneikre gondolva, Isten megérdemelt büntetésének tekintették rablásukat. A szenvedések fakasztotta könnyek között nem Isten haragját áhitották a pogányokra, hanem Isten vigasztalását szívükbe.

Ily pártokra oszolva fogadta a zsidó nép azt, akiről Ézsaiás proféta így jövendölt volt: „Újált, az emberektől elhagyott, fájdalmas férfi, betegség ismerője, pedig — bűneinkért sebesítettett meg. Az Ő sebei-vel gyógyultunk meg.” Az egyetlen, akinek „száiban álnokság nem találtatott”, aki az egész törvényt betölthette s nyugodtan mondhatta korárszavaink: „Kicsoda vehet közületek hűnt a szememre?” Az egyetlen azok között, akik meguknt a megígért Messiasnak vallották, aki felől egyetlen elteasége sem bizonyítható, hogy család, mintahogy a többiről, aki magát Messiasnak mondta, követel nélkül beigazolódott. Azt, aki az elmúlt évezredek alatt milliók reménye volt és milliók reményege ma is. És mégis az egyetlen, akit a zsidó nép egésze elvetett, bár előtte és utána sok csalónak hittek; elvetett, mert ez a Messias nem a dicsőség, hanem a fájdalmas férfi volt: s nem a külső teszi szabadságot hozta, hanem a belső, szellemit. A „zsidók királyának” halálát saját nepe követte. A pogány hódítótól s „övéi” elfordultak mint egy utálatostól, airtól az arctól, amely a keresztes győtreimelől eltorzítva, de isteni szelidséggel esdett az égből bocsánatot a gyilkosoknak. Egészen úgy, ahogy Ézsaiás jövendölte: „Újált volt és az emberektől elhagyott. Néziünk reá, de arca nem volt kívánatos.”

De hit szükséges volt-e, hogy a himös saját kezével szögeze át Megváltóját és a zsidó nép maga árujn el Messiasát? Szükséges, hogy a törvény nevélese e tettben elérje célját, a bűn pedig tetőpontját. Szükséges volt, hogy az Isten törvényének megtartásával hivalkodó zsidó a viágtörténelem legnagyobb

bűnét kövesse el s kitűnjék, hogy az Isten törvényével való folytonos foglalkozás mellett is, szíve oly távol volt az Istenfől, hogy az Isten földre szállt kép-mását istenkaromlóként meg tudta feszíteni. Úgy tett a törvény „Krisztushoz vezető mesterre”, hogy a zsidót megfosztotta minden dicsékvésztől, hogy a kevés di-csekvéből összetört bűnöt csináljon. Mert csak az összetört szívűeké Isten vigasztalása. Akik nem uralkodni, leigázni akarnak, nem lehetnek bosszút, nem emelkednek gögösen mások fölé, hanem szelidek, meg-bocsátanak, mint ők is bocsánatot nyertek s égnek a vágy-tól, hogy másokat Istenhez vezessenek. *Csak ily ér-zülettel válhatott a zsidó nép az összes népek áldásává.*

S a zsidókat és farizeusok érziüete épen az ellenkező volt. Az Isten, hogy ezek bászkeségét összetörje, meg-engedte, hogy vakságukban megfeszítsék a Messias-t. Az ekövetelt bűn után azonban csak egyesek-ben ébredt föl a bűnbánat. A többség kemény maradt. Ismét a szenvedések éjének kellett a szerencsétlen népre borulnia, hogy kemény, megátalkodott szíve meglágyuljon, hogy mindenkitől eltaszítva s Istenfől meg nem segítve, észrevegye, hogy rossz úton jár. Jézus jövendölése beteljesedett: „eruzsálemet és a templomot reftentő pusztítás söpörte el. A zsidók az-után következő története meg nem szünő szenvedés, ki nem apadó könny, a számkivetettnék soha meg nem nyugvó bujdosása. Azóta a zsidó nép jelképe: a bolygó zsidó. És mégis — a sóhajok és könnyek e története fölött az Istennek a Golgotán kiengesztelő-dött szeretete lebeg. *Nem azért vélette el Isten az ő népét, hogy örökre eltaszítsa, hanem, hogy újra*

könyörüljön rajta, ha majd a pogányok ideje lejár, vagyis az egyház összes tagjai, a pogányok közül kiválasztottak mind elhivatnak. Miután a mennyi nép, az egyház, mennyekbe ragadtatik, az Isten visszatér földi tervéhez, földi népéhez, Izráelhez; Dávid leomlott sátorát felépíti s az emberek meg nem tert része Izráellel az élen megteresi az Urat (Csel. 15, 14--17). Mikor tehát a Krisztus ezer éves földi uralkodása alatt (mert csak erre vonatkozhatik „Dávid sátorának felépítése”) elkövetkezik az egész világnak minden népét átfogó nagy ébredés: akkor az összes emberek megáldásának eszköze Izráel lesz.* És ez lesz a zsidók történetének legdicsőbb fejezete. De mielőtt Izráelnek ez a missziója vajóra válnék, bekövetkezik Zakariás prófétának csodálatos látása: „A Dávid házára és Jeruzsálem lakosaira pedig kitöltöm a kegyelemnek és könyörületességnek Szellemét és **reám tekintenek, akik általszegeztek és siratják Őt**, mint siralják az egyetlen fiút s gyászolnak miatta, mint gyászolnak az egyszülött miatt” (Znk. 12, 10). E nagy sirásban lesz a zsidó nép megtört szívű néppé. A megtört szívű néphez jön el másodszor a Messiás, már nem mint Ézsaiás jósola, Jehova szenvedő szolgájaként, hanem úgy mint Dániel fájtis, az égnék felhőiben, hogy „hatalmat, dicsőséget és országot kapjon és minden nép, nemzet és nyelv Neki szolgáljon” (Dán. 7, 13, 14). Ekkor fog beteljesedni a Messiásnak az a jövendölése is, hogy a sírok megvizsgáltattnak, az igazságosságra

* Vegyük észre a Bibliának e jövendölését azok, akik ezt az ébredést az egyház történetében várják!

éhezők megelégtetnek és a szelidék örökségképen birják a földet.*

A zsidó nép történetének jelen nagy korszakát tehát e két határkö szegélyezi: a Messiás első eljövele tele szolgálataiban és a Messiás második eljövelele dicsőségben. A Messiást szolgálataiban a választott zsidó nép elvetette, mire az Isten is elvetette és megkeményítette őt. De ez a megkeményedés, min' láttuk, véget ér a Messiás visszajövelekor, amikor a zsidók felismerik Őt és bűnüket megbánják. Ez a vég meghatározza a zsidó nép mostani (Jézus utáni) történetének célját: megkeményedésétől azt bűnbánatra vezetni. Az elbeszélésnek tehát egyfelől azokat a tényezőket kell ismertetnie, melyek a megkeményedést, másfelől azokat, melyek a bűnbánatot munkálták.

A zsidó nép megkeményedésére ható tényezők között első sorban a *Talmud* említendő. Eredete visszanyúlik Esdrás és Nehémiás reformációjáig, mely időtől fogva a pap mellé és a próféta helyébe egy másik szellemi tekintély emelkedik: a törvénytudó vagy írástudó, a későbbi megszólítás szerint: rabbi (uram!) A templomi áldozatok mellé az istentiszteletnek egy másik alakja lép: az írásvasó, mely nem a templomban, hanem a zsinagógában folyik le. A Jeruzsálemi szentély mellett, amelyben Jehova lakik, egy másik szentélye is lesz a zsidó népnek: az írás, de különösen a Mózes törvénye, a Thóra, amelyből Jehova szól. A számkivetésben élő zsidóság részére a zsinagógai istentisztelet különösen fontossá lesz, mint a templomi istentisztelet pótlója. Mikor pedig Kr. u. 70-ben a

* L. e. jövő felől „A tárvilág” című füzetet.

templom leromboltatik: az egész zsidóságnak csak egy szentélye marad: a Thóra. A keresztienység a zsidóságtól az Ó-Testamentummal együtt a zsinagógai istentisztelet alakját is átvette s a keresztiennek ép olyan szentélynek tekintették a teljes Bibliát, mint a zsidók az Ó-Testamentumot. De a keresztieneknek megvolt a másik szentélyük is, mely le nem rombolhatótt úgy, mint a jeruzsálemi templom. Ők maguk lettek a Szellem templomává s a bennük lakozó Isten megnyitotta előttük az Írás szentélyét, a Bibliát. A zsidók ellenben az Ó-Testamentum betűjében csak üres hüvelyt kaptak belső, isteni tartalom nélkül. A törvény külső betűjén csungó zsidó szemén csakugyan ott ült az a lepel, amelyről Pál apostol beszélt (II. Kor. 3). Már maga az a lény, hogy az írástanulmányozásban a prófétaikat másodsorba állították és főleg a Thórával foglalkoztak, azt mutatja, hogy a saját erejükön akarták szolgálni Isten, mert a reményesség, mely Isten segítségét igéri, mellékes volt nekik. Ugyanez áll azokról a keresztienekről, akik a Jelenések könyvét és a Biblia jóvendőlrészét elhanyagolják. A zsidók a törvényben sem a belső keresztiek; nem szívüket és indulatukat hasonlították össze a törvény betűjével, hanem külső viszonyaira alkalmazták a törvény betűjét. Irásstudóik munkája abban állott, hogy a törvényt az élet egyes eseteire alkalmazták és így újabb apró törvényeket gyártanak, melyekkel ugyan csak a törvényt akarták ismételni s azért összefoglalásukat Mísna-nak (ismétlésnek) nevezték. A Mísna megalkotása után új részletkérdések állottak elő; más viszonyok a törvény újabb alkalmazását tették szükségessé: így állott elő a Mísna

magyarázata, a szorosabb értelemben vett Talmud (tanítás) vagy Gemara. Mísna és Gemara együtt alkotják a (tágabb értelemben vett) Talmudot, melynek korábbi alakja a jeruzsálemi, később a babiloni Talmud, hova a Talmud-ludományosság központja áthelyeződött s hol aztán a Talmudot lezárták. Így állott elő a zsidóság szent könyve, a Talmud, mely eredetileg a törvény ismétlése, alkalmazása akart lenni, valósággal azonban a törvény szellemi értelmének elfedezője lett, a zsidóság gondolatvilágának egy csomó külső, élettelen szokáshoz, szertartáshoz való kötése, megakadályozója annak, hogy a zsidó közvetlen az élet vízből, a Biblia szellemi tartalmából táplálkozzék. Hasonló jelenség a keresztien egyház történetében a katólikus „hagyomány” és a protestáns „hitvallások” kialakulása, melyek azután, hogy kötelező voltukat kimondották, szintén csak a Biblia elrejtésére voltak jók. Valahányszor akar a katólikus, akár a protestáns hagyomány az élet vízéhez vivő utat elzárta, az egyházból az élet kihal s az orthodoxia vagy törvényeskedés hatála következett el; a dogma és törvény uralma pedig visszahatásként a liberálistust és libertinistust teremték, melyek az emberi békókkal együtt a bibliai, isteni tekintélyt is elvetették. Mint majd látni fogjuk, hasonló történt a zsidóknál. De míg a keresztien egyházban egyesek, akiket Isten Szelleme ihletett, minduntalan utat törtek az élet vízéhez, a Bibliához és az egyházat, ha annak külső szétszaggatása árán is, reformálták, vagyis visszavították a Bibliához: * addig a zsidóságnál minden igazi

* L. efelől részletesen „Az Örök Reformáció” című dolgozatot.

reformáció ki volt zárva azáltal, hogy a Bibliának csak a betűjéhez ragaszkodtak, de nem a Szellemehez, úgy-
hogy, az egyetlen mozgalom, mely a Talmudtól a Bibliá-
hoz akart visszatérni, a *karaisizmus*, csak új törvénye-
ket, egy második Talmudot tudott teremteni. Nyilván-
való, hogy a zsidóságból hiányzott a reformáló, meg-
elevenítő isteni erő: Isten Szelleme. A zsidóság megcsön-
tosodásra volt ítélve s a Talmudtól, mint egy szellemi bür-
öntől, Isten büntetésékepen nem tudott menekülni.

A talmudismust úgy is tekinthetjük, mint egy zsák-
utcát, melyben az előrehaladás csak egy irányban és
csak bizonyos mértékig lehetséges. A Talmudhoz való
ragaszkodás, annak fogas kérdéseiben való ragódás élel-
tette ugyan a zsidók elméjét, de belső világukat silányjá-
lartalmallanná tette. A Talmud tette a zsidót szokat-
lanul eszes, de tehetőségét hitvány, haszontalan célokra
elapzarló néppé. Ezzel magyarázható az a jelenség,
hogy a zsidó szellem, valahányszor a történelem folya-
mán magára volt hagyatva, elcsékyesedett, sőt vissza-
fejődött, mint a keleti országokban és olyan nyugati
államokban, amelyekben a népek szellemi életéből
kizárták és csupán üzérkedésre, álcsony, testi érdekek
szolgálatára kényszerítették őket; ellenben mindenütt
élénk, hasznos és nagy arányú fejlődést mutat fel a
zsidó szellem ott, ahol más népek gondolatvilágában
kapcsolódott bele s más népek szellemi kincseiből
termékenyült meg, mint a spanyolországi mór uralom
alatt vagy az ú-n. keresztlyén országokban akkor,
amikor az új-kor szellemének sikerült a zsidó szellemre
a Talmudtól rakott békiyókat tetőzni. De az ilyen szel-
lemi előtörések épen azért, mert nem a Biblián alapul-

tak és nem a Bibliára iránultak, nemcsak a Talmud-
tól szakították el őket, hanem a Bibliától és a Biblia
Istenétől is elhávolították. Az a szellem, mely a spanyol-
országi arab uralom alatt és az, amely az újkorban
szellemüket kibontakoztatta, egyformán az újra ébredő
pogányság szelleme volt s előbbi esetben főleg Aristo-
teles filozófiája által hatott rájuk, melynek az arabok
nagy kedvelői és szorgalmas művelői voltak, utóbbi
esetben pedig a renaissance által, mely gyümölcséből,
az ú. n. felvilágosodásból, a francia forradalomból, az
egyházi és politikai liberalismusból, a vallási türelem-
nek nevezett vallásos közönyből eléggé megmutatta
pogány eredetét. Ez a vallásos közöny teremtette meg
nagy részben a zsidóság emancipatioját s így nem
csoda, ha az emancipatio gyümölcse a zsidóságnál
is vallási közöny volt. A Talmud rabságát levető zsidó-
ság nem a Bibliához, hanem a pogányság kariba
sietett. Így lelt úr a zsidóságon a második téngező,
mely őt az Istenől távoltartani volt hivatva: a *pogány
szellem*. Csodálatos volt az Isten megkeményítő íté-
lete! A Jézust elvető zsidóság előtt csak két út állott
nyitva: vagy a talmudismus szellemet megőző törvé-
nyekedése, vagy a pogány hitfeleenség. Mikor az új-
kori eszmék támadása alatt a talmudismus évezredek
bástyái leomlottak, a németországi Mendelssohn által
létrehívott „reform-zsidóság” a Talmudot már csak
mint tiszteleireméltó erekiyét őrizgette s a vallásosság,
amelyet megtartott, nem volt több szegényes deismus-
nál. S ez a deismus a zsidó szellem fölött épen úgy
a pogány szellem diadalát jelentette, mintahogy a pogány
szellem diadaláról beszélt az a deismus, amellyel a

Bibliát kritizáló protestáns szellem ebben az időben meglegedett. A fejlődésnek e hasonlósága magyarázza meg a történelemnek két párhuzamos jelenségét: egyfelől a protestantizmus pogány hajlamu részének a zsidósághoz való közeledését, mi sok helyt, mint nálunk is (tartósabban Erdélyben), félzsidóságra vezetett; másfelől azt a tényt, hogy a kereszténységhez szinteg megtérő zsidó, ha némiképp a meggyőződés látszatát akarta feltüntetni, protestáns fekezetbe lép, mely szerint — az ő vallásához közelebb áll.

A renaissance-kor a pogány szellem nem kívülről hatolt be az egyházba, hanem belülről támadt, hogy kiváljon belőle. De ez csak így volt lehetséges, ha megelőzőleg kereszténység és pogányság összekeveredtek. Ez az összekeveredés pedig tényleg megtörtént és pedig elég korán.* Ez hozta létre a zsidóság megkeményítésének harmadik eszközét, a *keresztvény-egyházakat* ama *hamis alakját*, mely a kereszténység és pogányság összekeveredéséből állott elő. A zsidóság a keresztvény egyház pogány elemeiben igazolva látta a kereszténység iránti ellenszenvét. Pogányság és zsidóság soha ki nem békülő, halálos ellenségek. A pogányság emberi dicsőséget kereső s uralkodni vágyó szelleme** sohasem tudja elviseelni azt a gondolatot, hogy az emberiségen Isten uralkodik, ennelfogva azt a gondolatot sem, hogy egy népet az

* L. efeitől „Az ós-keresztvény egyház története” című tanulmányt.

** Ennek a szellemnek az újabb evangéliumi mozgalmakban való törlegése felől l. a „Törvény-e vagy kegyelem?” c. tanulmányt.

Isten arra választott ki a többi közül, hogy azokon Isten nevében uralkodjék. Ezért volt a pogány világ birodalom mindig antiszemita, zsidógyűlölő. A Krisztus előtti időben Antiochus Epiphanes macedon-szir uralkodóan oly erős volt ez ez Isten uralmát gyűlölő pogány szellem, hogy Dániel könyve benne az Antikrisztus megtestesülését látta. Viszont a pogány világ uralkodó békijójt a zsidóság nem tudta elviseelni, mert élt benne magas hivatásának tudata. Bizonyos, hogy a zsidó szellemet sokszor nem a Jehovának való engedelmesség vágya, hanem a gőg tüzelte. Ilyenkor nem tudta a Jehovától ígért Szabadítót, a Messiást várni, hanem saját erején próbálta meg lerázní a gyűlölő idegen igát. A Makkabaeusok alatt, kiknek lelkesedésén és vívőzségén Antiochus Epiphanes gonoszsága megtört, rövid időre sikerült a szabadságot kivívni, de később a római uralom ellen intézett felkelések csak Jeruzsálem kétszeres rettentő pusztulását és a zsidó népnek a széirózsza minden irányában való szétszórását eredményezhették. Míg a Talmud a zsidóság szellemi tömlőce, addig a pogányvilág a testi tömlőc, amelyben a zsidó mindig idegenként érzi magát s örökös veszélyben torgatli olykor szegényes, olykor gazdag, de mindig bizonytalan életét. A pogány császári hatalom Nagy Konstantin személyében látszólag keresztvény világ-hatalommá lett. Mélyebbre tekintve, csak a köntöst nevezhetjük keresztvénynek, a szellem a régi maradt, a Názáreti Szellemevel, ki tanítványait szolgálni s nem uralkodni tanította, ellenkező. A keresztvény államokban s a római pápa világi hatalmában a régi pogány Róma uralkodó szelleme élt tovább és amikor Isten

országának földi megvalósítását ígérte meg Jézus visszajövetele nélkül, tulajdonképpen pogány világbirodalmat alkotott keresztényen mezben. A Jézus íránt elfojult zsidó nem látja, hogy a Jézusra hivatkozó egyház megtagadta Jézus Szellemét. Jogos kételkedését afelől, hogy a keresztényen császár, vagy a pápa világuralma Isten országának megvalósulása lehetne, mert a prófétaiktól hirdették s Dávid trónjának helyreállítását feltételező Isten-országa egészen más volt, átvizsi Jézusra magára s nem veszi észre, hogy a külső egyház rég megtagadta alapítójának indulatát. A zsidókat erőszakkal hajítják a keresztelő medencéhez s borzalmas kínzásokat véghezvivő gyilkos inquisitio ellenőrzí, hogy az erőszakkal megkereszteltek titkon nem térnek-e vissza zsidóságukhoz. A zsidó gyermekeket elrabolják szülőiktől, hogy keresztényekké neveljék őket. A keresztiesek züllött hordái szent, istenes feladatot látnak a zsidóság kifosztásában és lemészárlásában. Sokszor egy-egy város egész zsidó lakosságának egyszerre kell váasziania a keresztelő-medence vagy a kard között. Ezek maradnak állhatatosak s pusztulnak el egy napon. Kétezer embert bezárnak egy erre a célra készített faépületbe s elégetik őket. Eszlelen vádakat terjesztenek el a zsidókról, mint a hajdani pogány római birodalomban a keresztényekről,* hogy kútmérgezésekkel a pestis járványát terjesztik, az urvacsorai osiányt meggyalázzák s husvétkor keresztény gyermek véréét élvezik. Korán feltűnik a rettentő vérvád. S a koholt vádakat szivesen elhiszi a zsidóktól kiszípolgózott nép, mely nyomorúságának okát nem

* L. „Az ós-keresztényen egyház történetét.”

mindig jogtalanul keresi a zsidóban. Az „aggyongyóított nép hamar kész véronásra vagy a zsidók elűzésére. De ebben a keresztényenségen a zsidó sem ösmerhető Isten országára s meg kellett azt vetnie. A gyűlölet viszonyfűlöletet kéltett; az évezredes elnyomás szolgai jellemet, csuszó-mászó, alafomos természetet nevelt benne s ő minden pillanathban késő volt megtorolni s visszafizetni az évezredes kínzást. E csunya jellemvonásokat azonban maguk a névleges keresztények nevelték a zsidókba. Csoda-é, hogyha a rettentő üldözések között, melyek mind „Jézus nevében” történtek, a zsidó meggyűlölte ezt a nevet és mivel az Új-Tesztamentumból Jézus életét nem olvasta, nem tudta, hogy az őket üldöző egyháznak a keresztényen egyházhoz semmi köze sincsen; hogy keresztényen alatt a régi pogányság folytatja tovább a hajdani pogány világból eredő, pogány szellemű üldözést. De hogy tudta volna a megkeményedett zsidóság az igazi s a névleges keresztényen közötti különbséget meglátni, mikor még Bibliát olvasó keresztények sem tudnak különbséget tenni keresztényen és pogány szellemi között?!

Az a durva, testi keresztényen, mely a pogány pompájú terplomokban a szentek szobrai csokolgatta, Krisztust az osiyanban imádta s tantételekért egymás véréét ontotta, nem volt alkalmas meggyűzni a zsidóságot, mely nemcsak magasabb, szellemibb tant találta Talmudjában, hanem erkölcsével, saját fáján belül tanúsított össetartásával és jótékonyágával is messze felülmúlta a látszat-keresztényenséget. Ennek a keresztényenségenek tükreben vizsgálva magát, a zsidó nem utálhatta meg megkeményedésének negyedik tényező-

jét: az anyagiasságot, Pedig ez a bűn volt legtöbb szenvedésének oka, az az ok, amely a tőle vérig kiszilajozott népet jogosan ellene ingerelte. Am tagadhatalan, hogy még itt is van mentsege a zsidónak. Igen sokszor maguk a „keresztény” uralkodók használták őket arra, hogy rajtuk keresztül a népet sokkal kimélejtenebbül megadóztassák, mint egyenes úton. A zsidók igen jól értették az uzsoráskodáshoz. Sok helyt maguk az uralkodók s a főnemesek nagy előjogokkal, sőt az uzsoraszedés egyedijoguságával ajándékozták meg őket, hogy aztán ők a meggazdagodott zsidóktól óriási összegeket sajtolhassanak ki. Hi aztán háborúra pénz kellett, ott volt az udvari zsidó. Így a zsidók valósággal úgy szerepeltek, mint szivacsok, melyeket a „keresztény” uralkodók a nép közé helyeztek s mihelyt megteltek, kifacsartak. Megvetették, de nélkülözni nem tudták az udvari vagy házi zsidót. Maguk az úgynevezett kereszténynek nevezték hát őket arra a bűnre, melyet most anyjira szemükre vetnek. Továbbá azoknak a népeknek országáért, akik egyenjogúakként be nem fogadták őket s igazi hazát nem adtak nekik, a zsidóknak nem állt érdekükben küzdeni, dolgozni s így a nemzetek maguk nevelték őket hazátlanokká, nemzetközieszé. Idegenek voltak mindenütt. Vízszint a zsidó is gögösen elkülönült a gójtól, megvetette őket s a hűséget velök szemben nem tartotta kötelezőnek: kihasználta, megcsalta őket, ahogy tudta. Zsidók és nemzetek évezredekten keresztül így nevelték kölcsönösen egymás bűneit.

Mindamellett, ha valahol, épen az anyagi téren töltött be a zsidóság olyan hivatást, amelynek a nem-

zetek nagy hasznát vették s amely kicsiny kostonak tekinthető abból az áldásból, amellyé az Isten a zsidó népet a többi nép számára tenni akarta. Épen azért, hogy a zsidó egy néppel sem olvadt össze, hanem mindenhol és mindenkor nemzetközi maradt, egyedül ő volt hivatva arra, hogy a népek közt az összeköttetést fentartsa. Arabok és keresztények, keresztények és törökök között sokszor ők voltak a diplomácia kizárólagos képviselői. Kereskedő tevékenységük visszanyúl a régi római birodalom idejébe, melynek légioi a zsidó kereskedők nélkül bajosan lehettek légioi mindenfelé a civilizáció terjesztői. A középkor kereskedelme a legjobban országban az ő kezükben volt. Spanyolország és Portugália, melyek kegyetlen inkvizítorai kiűldözték őket, távozásuk után régi hatalmukat és gazdagságukat elvesztették. Több német városban hosszú száműzetést mondtak ki rájuk, de már néhány év mulán visszahívták kenyszerűltek őket, mert nem tudták nélkülözni kereskedelmüket és pénzügyi tevétségüket. A felfedezések után az új világgal jó részt ők tartották fenn az összeköttetést. Ők teremtették meg a legújabb korban a világkereskedelmet s azáltal a leendő fiúberi uralom helyén a tőke uralmát. De ők voltak azok is, akik megszervezték a tőke helyére lépni akaró még modernebb nemzetközi hatalmat: a proletáriátust. A leggazdagabb tőkések s a tőke ellen leghangosabban kiabáló egyformán az ő soraikból kerültek ki, mutatva, hogy e fajt nem lelkesíti közös vérszeme, közösen átértzett hivatás, hanem csak a vak érdek sodorja azokba az állásokba, melyekből a világot irányítani tudják. Mert az ebből a torzuralomból

is látszik, hogy a zsidó uralkodó nép. De uralkodása az Istenről való megkéményített idején csak torzkép. A Júdás ezüst pénzért az anyagi zsidó ma is elárulja a legszentebb és legmagasztosabb eszméket és az emberiséget egy hamis, soha, be nem teljesülő álomképpel vezetve, véres, rettenetes osztályharcba viszi, amelyben a munkást és munkaadót egymás ellen fordító erő minden földi hatalom közt a legajásabb: a pénz. Így lesz az áldásul szánt nép azáltal, hogy a maga útján halad, átok. De végül is mi ér el a zsidó a pénzzel? Soha és sehol a népek szeretetét meg nem szerezte vele, csak gyűlöletét. Az antiszemitizmust mindig az vette népszerűvé, hogy a nép kifosztóját látta a zsidóban. A pénz uralma nemcsak a legkívánjább, hanem a legbizonytalanabb uralom is. Az államok bukásuk előtt zsoldos hadseregekkel tartották fenn magukat. A zsidónak hű képe az a gazdag, aki a tolvajtól és gyilkostól való félelmében aludni nem tud. Ma mint nagytőkés vagy mint szociálista vezér ezek előtt csillogtatja meg a bűbajos aranyborjút, vezérli őket az anyagi jólét ígért földje felé: holnap ezek az ezek ellene fordulhatnak, hogy tőle magától rabolják el azt, aminek szeretetét ő oltotta keblükbe. A zsidóság mai pénzuralma súlyos, ördögi paródiája annak, amire Isten hívta el választott népét. A tékozló fiú a disznók mosléka mellől tért meg s ezért Isten rendeléséből épen az *anyagiasság* lehet az egyik eszköz, mely a zsidókat arra a belátásra elvezeti, hogy újjukat eltevesztették.

El kell jönni a zsidó nép történetében egy nagy szellemi éhezés idejének, amikor magosabb eszmékre tör e nép, mint az arany borjú s amikor „nem lesz

több „szatóc” a seregek Urának házában” (Zak. 14. 21). S ekkor meg fogják tudni különböztetni az *igazi keresztényiséget* a névlegesétől. Meg fogják látni, hogy Jézus nem volt a zsidókat gyilkoló s fosztogató kereszties hordák vezére; hogy Jézus nem parancsolta meg soha az inquisíciót, mely nemcsak a zsidókat írta, hanem sokkal inkább az igaz keresztényeket, a reformátorokat, az evangélium tisztá hirtetőit. Meg fogja látni a zsidó nép, hogy Jézus Szellemet nem azok örökölték, akik a múltban külföldön városrészekbe, a ghettóba zárták s külön zsidó ruha viselésére kényszerítették őket, hogy megvetésüket ezzel is kifejezzék irántuk, hanem inkább azok a különböző időkben élő reformátorok, akik bennük az ó-testamentumi atyák maradványait s Jézus testvéreit látták s megbecsülték és hibáik mellett is szerették őket. Mert, ha a zsidók emancipációja a renaissance műve is, de a zsidóvilágzás megszűntetése s igazi keresztényen türelem elterjesztése a reformáció gyümölcse. Igaz ugyan, hogy a zsidók iránti vonzódás néha beteges rajongássá vált, például a Wesley-féle hatalmas ébredést követő s úgy Angliában, mint a szárazföldön elterjedt zsidóbarát mozgalom, mely a zsidókat úgy tekintette, mintha még mindig az ősatyák erényeivel jellemeznének. Az ilyen túlzások után mindig visszahatás következik: A zsidó ma még nem az a nép, amely az emberiség világosságra való vezetésére alkalmas volna. Ma kevés kivétellel még azok szellemi utódainak vallják magukat, akik Jézust megfeszítették. De a vak zsidó szemét semmi egyéb nem nyithatja meg, mint a bibliai kereszténynek igaz szeretete. Szeretnünk kell hát őket bűneikben s imádkoz-

nunk értük, amíg vakságban élnek. Ez az érzüle: nevezhető egyedül keresztényen érzületnek. Igaz keresztényen nem lehet antiszemita s aki Jézust követi, nem teletjeheti el, hogy az Údvözítő a keresztfrán gyilkosahért imádkozott. Könyvű a nem zsidók szemét megnyitni a zsidók bölneinek látására. De az a hatalom, amely a zsidó nép szemét fogja megnyitni, csak a bünt megbocsátó szeretet hatalma lehet.

Említettem, hogy a Talmud nyugétől szabadulni vágyó zsidó szellem nem a keresztényiségben, hanem a pogányságban találta fel a szellemét foglalkoztató s kibontó elemet. Az elpogányosodó zsidó szellem két irányban haladt: egyfelől a kabbala, másfelől a filozófia vonzotta. A misztikushoz, utokatoshoz hajlók a régi egyiptomi, babiloni, perzsa s arab varázslásokban, babonákban, szellemidézésben és lélekvandorlásban²⁸ vételek szellemi táplálékot találni. Magának a Talmudnak is egy része ilyen babona. E babonák összefoglalását *Kabbalának* nevezték, mely iránt, egy időben a isteni titkok állítólagos tárháza iránt, egy időben a kereszténynek is melegen érdeklődtek. Kabbalisztikus eredetű az alchymia. A kabbalimus képviselői a csodarábbik is, kik még ma is hitegetik a népet. A kabbalimus volt oka annak, hogy a XVIII. században a zsidó nép egyik legvégzetesebb tévelygésébe jutott bele, amikor Sabbatai Zévit, egy hitvány csalót, Messiasul fogadott el. A kabbalisticák azt a hitet terjesztették, hogy a szent Jehova-nevet csak a Messias fogja kifejteni. Egy Kis-Ázsiában élő s ott szép hangja miatt körtüreljongott ifjú, Sabbatai Zévi,

²⁸ L. „A túlvilág” című tanulmányt.

kijeltette ezt a nevet. Először kiátkozták érte, de követői az őt ért áldözést úgy magyarázták, mint a Messias megjövendőt szenvedését. Mind főbben estek áldozatul a csalásnak, messze földön ujjongtak a Messias megjelenésének s még a művelt nyugaton is valóságos örjögés fogta el a zsidókat, úgy, hogy a zsinagógákat tánctermekké rendezték be. Megmozdult az egész zsidó nép. Ezalatt Sabbatai Zévi tette-nül csak az ünnepeketestnek élt. A rajongás vége az lett, hogy a szultán elfogatta a csalót s ez, hogy a büntetésől menekedjék, mohamedánná lett. Az ezután következő rettenő kiábrándulás elég büntetése volt a rövid időre jőzsen eszét teljesen megáradó zsidó népnek. Ez az utolsó nagyszabású Messias-szedeigés eieg világosan megmutatta, hogy mily közönséges csaló is félrevezethette azt a zsidóságot, mely a Golgotán meghaló Szeretet Királyát eltaszította.

A másik irány, amelyben a Talmud börtönéből szabad levegőre vágyó zsidó szellem eltevelyedett, a filozófia volt. Az első, ki nagy sikerrel állította a Talmud helyébe a filozófiát, Majmonides volt. A spanyolországi már kalifátus idejében élt s az atyai hagyományt még tisztelte. Lépése azonban sok veszelgt rejtett magában, mit a Talmudhoz hű zsidó rabbik, akik Majmonides követőit átok alá vetették, jól felismertek. Ez a filozófia iránt való érdeklődés azonban a kiátkozás mellett is megmaradt. Egy későbbi zsidó filozófus, a spanyolországi eredetű s Hollandiába menekült marránoktól²⁹ származó Spinoza, már levonta a

²⁹ Kétségtelen a keresztényiséghez térített zsidók. A név eredete I. Kor. 16, 22 s jelentése: átkozott.

pogány filozófia minden következtését és úgy az aghai hagyományokat, mint a Bibliát elvetette. E lángelmét nemcsak a Talmud nem tarthatta fogva, hanem korai silány deismusa sem, mely zsidók és keresztények között egyformán el volt terjedve. A keresztény bibliai theismust nem értvén meg, meleg természetet tisztelő szíve a természetben mindenütt ott látható Isten elismerésére más utat nem látott, mint a pogány pantheismust (mely szerint a világ maga az Isten, minden Isten). A természetet becsülvén s nem Isteni, nem vette észre, hogy a pantheismus egy az atheismus-szal.** De idáig kellett jutnia a zsidó szellemnek, melyet a Talmud többé ki nem elégíthetett s mely a pogány szellemre bízta magát: egyfelől a legeszelebbebb babonába, másfelől istentagadásba, hogy így a *pogány szellem* gyümölcsei győzzék meg arról, hogy a Talmud életelenségéből csak egy kivezető út van, az, amely az életnek és a kijelentésnek ősforrásához, a Bibliához vezet vissza s ennek az útnak neve: bibliai reformáció.

Korunkban úgy a zsidóságon, mint a kereszténységen hasonló mozgalom vonul által. A modern kor szellemével, mely az újraéledő pogány szellem, sem a zsidó, sem a keresztény emberi hagyomány megküzdeni nem tud. Ezt a szellemet csak a Biblia, csak az isteni kijelentés Szelleme győzheti le, mely már egyszer legyőzte azt. Az új kor kezdetén együtt támadó bibliai reformáció és pogány szellemű renaissance már akkor két különböző szellem gyermekei voltak s ké-

** I. e fogalmak felől „Az Örök Reformáció” c. könyvet.

sőbb mind jobban elváltak: mint magát tovább reformáló *Bibliai kereszténység* és a *kereszténység-tétalap-ját* megingatni igyekező „felvilágosodás”. Előbbi az újkori vallásos ébredéseket hozta létre, a belső és külső missziót; utóbbi a testvériség, egyenlőség és szabadság jelszavaival kérkedő, de azokat soha meg nem valósító, sokszor véres társadalmi mozgalmakat. Ennek a két szellemnek teljesen külön kell válnia: mint jézusi kereszténységnek és pogányságnak. Minden kétségen kívül áll, hogy a kereszténységet romboló hazug „felvilágosodás” legbuzgóbb hirdetői közt nagy számban látjuk a zsidókat. A Krisztus-gyűlölet a pogányságot és hitetlen zsidóságot egyesítette. A pogány szellemmel ölelkező zsidók ma a csöcseiek, a legallasabbak, a leggonoszabbak uralmát hirdetik. De pokoli hatalmakat szabadítanak fel és a zsidóság számára hátra van még történelmének legkeservesebb csalódása. Ugyanabból a csöcselekből, mely vezetésük alatt a gazdagokat kirabolta s a nemeseket legyilkolta, támadtak eddig is, a viszonyok fordultával, az antiszemizmussal legvadabb vérebei. Sokszor aratták már azt a zsidók, amit vetettek. S a jövőben is úgy lesz. Mihelyt a Krisztust gyűlölő pogányság szelleme álarcát levetheti s az Antikrisztusban megtestesül, nemcsak kereszténygyűlölő, hanem zsidógyűlölő is lesz. Mert a pogány világhatalom mindig antiszemita volt. S akkor felébred a zsidó nép annak tudatára, hogy az a keresztényen mézbe öltözött államhatalom, mely a közép- és részben az új-koron át egyszer kihasználta, másszor a csöcseiek prédájául dobta őt, ugyanaz a pogányság, amelyet most Krisztusnál többre becsül.

S az utolsó eszköz talán, mely a zsidó nép szemét megnyitja, mégis csak a *Talmud* lesz. Mert a pogány babonából és hitetlenségéből visszamenekülő zsidóság a Talmudon keresztül az Ó-Testamentumhoz fog érni s megtalálja a Biblia szent Istenét. S akkor majd be fogja látni, hogy ennek a szent Istennek a parancsait sem belülről, sem Szellelem szerint soha egy zsidó sem töltötte be s az a temérdek szenvedés, amely a zsidót történelme folyamán érte, ennek a szent Istennek a büntelése. Mert a mennyei Atya is azokat, akiket szeret, megostorozza, nem a korszakot, hanem éppen a fiaikat. Megostorozza, nem hogy örökre elveszítse s elvesse, hanem, hogy büntudatra ébressze őket: „Vétkeztünk Atyáink Istené ellen!” S akkor a Talmudtól az Ó-Testamentumhoz visszavezetettvén, eszükbe jut az Ó-testamentumi próféta, Ézsaiás szava: „Mindnyájan, mint juhok eltévelyedtünk, kik saját útjára tért, de az Úr mindnyájunk vétkét Ő reá vetette. Kínztatott, pedig alázatos volt és száját nem nyitotta meg, mint a bárány, mely mészárszékre vitetik s mint juh, mely nyírói előtt megnémul, a száját ő sem nyitotta meg.” (Ézs. 53. 6. 7.)

A megkeményedett zsidókat legyőzni nem az antiszemizmus fogja, hanem a názáreti Jézus Szelleme, aki a szeretet és megbocsátás Szelleme. Isten nem kiirtani akarja a zsidókat, hanem új szívet adni nekik, önzetlen szívet. Ez a zsidó-kérdés megoldása!

